

Vahdetü'l-Vücut mesleği üzerine

Enver Şahin: “Vahdetü'l-vücut (yüksek tasavvuf) ilmini yaşayanlar, anlatanlar (Muhyiddin-i Arabî, Sadreddin-i Konevî, Hallac-ı Mansur, vd.) gibi büyükler yüksek veliler olduklarına göre ilimleri mutlaka vehbî olmalıdır. Hz. Üstadımız gibi. O halde Üstad onların yanılğı içinde olduklarını neye göre kabul etmektedir?”

ÖNCELİKLE bir hususa açıklık getirelim: Büyük velilerin vehbî ilme mazhar oldukları gibi bir ön kabul bizi doğruya götürmez. Diğer yandan kesbî ilim evliyaya bir nakise de getirmez. Yani evliya pekâlâ kesbî ilim yapar. Fakat şart olmamakla beraber, evliya, Allah dilerse bazı ilimleri vehbî olarak da elde edebilir. Ancak bu husus, evliyanın hata yapmayacağı mânâsına gelmez. Evliya da hata yapar. Çünkü onlar da beşerdirler.

Vahdetü'l-vücut mesleği, Hallac-ı Mansur, Muhyiddin-i Arabî ve Sadreddin-i Konevî gibi az sayıda evliyanın, Allah aşkının verdiği yüksek heyecanın zevkiyle ve sevgiyle girdikleri, akla konuşma izni vermeyen, kendine özgü, zevkli bir kalp ve aşk yoludur. Aklın sustuğu, aşkın da bu sebeple meydana boş bularak kalbe sarhoşluk verdiği bu mesleğe göre, Allah'tan başka gerçekte hiçbir varlık yoktur. Var olduğunu gördüğümüz eşya, hayalden, gölgeden ve zandan ibarettir. Gerçekte var değildir. Var olan yalnızca Allah'tır. Bu yüzden bu meslek sahipleri “Lâ mevcude illâ hu” (Allah'tan başka hiçbir şey yoktur) derler. Oysa Kur'ân, “Lâ İlâhe illa hu” (Allah'tan başka İlâh yoktur) demektedir.

Vahdetü'l-Vücut, varlıkta birlik demek olup, gerçek vücut sahibi olarak sadece Cenâb-ı Allah'ı bilmek, O'nun dışındaki diğer varlıkları Cenâb-ı Allah'ın varlığı yanında birer hayal veya gölge olarak görmeye dayanan bir tasavvuf mesleğidir. Meslek, kendi bütünlüğü ve mantığı içinde düşünüldüğünde doğru fikirlere sahiptir. Fakat kendi mantığının dışından bakıldığında, yani kendi bütünlüğü anlaşılmadığında, dalâlete ve yanlış düşüncelere kapı açabilecek tehlikeli çıkışlar ihtiva ediyor.

Bediüzzaman'a göre Vahdetü'l-Vücut mesleği her ne kadar kendi bütünlüğü içinde doğru fikirler ihtiva etse de, Kur'ân âyetlerinin açık mânâlarını incitiyor. Zira Kur'ân âyetlerine göre, yaratılmış olan mevcudat söz konusudur, mevcudat aynasında Allah'ın kudret ve iradesi ile vücut bulan nakışlar Allah'ın eserleridir. Eşyanın, Kadir-i Ezelî'nin icat, irade ve kudretiyle yarattığı bir vücudu vardır. Esmâ-i İlâhiyeden Hallâk, Rezzak gibi çok isimlerin mazharları vehmî ve hayalî şeyler olamaz. Madem o isimler hakikatlidirler; elbette mazharları olan varlıkların da haricî hakikatleri vardır. Varlıklar O değil, O'ndandır. Öyleyse, her şey O'ndandır. Öyleyse, her şey O değil ki, "Lâ mevcude illâ hu" (O'ndan başka varlık yoktur) denilsin. Oysa O'ndan başka, O'nun isimlerinin tecellileriyle vücuda getirdiği mevcudat vardır.

Öyleyse, Vahdetü'l-Vücut mesleğinde Kur'ân'ın açık mânâsını inciten hatalar söz konusudur. Fakat Bediüzzaman'a göre bu meslekte giden Muhyiddin-i Arabî makbul zatlardandır. Kendine mahsus bir makamı vardır. Bir harika kutuptur. Bir ferid-i devrandır. Fakat bu meselede eşyanın aynada yansıyan görüntüsü ile eşyanın gerçeğini kıyaslayıp, eşyanın başka mertebesini düşünmeyerek, "Lâ mevcude illâ hu" demiş. Bir mertebeyi nazara almış. Oysa eşyanın gerçek mertebesi Allah'ın isimlerine dayandığından, eşya hayalden ibaret değil, hakikattirler. Bundan dolayı da Muhyiddin-i Arabî'nin mesleği kendine mahsus kalmış, yayılıp geniş kitlelere hitap etmemiştir.¹

Fakat ne ibret vericidir ki, bu yola girenler İslâm tarihi boyunca genelde anlaşılmamışlar; meselâ Hallac-ı Mansur gibi bir hakikat âşığı "Ene'l-Hak" (Ben Hak'kım) dediği için şirkle itham edilerek idam edilmiştir. Oysa Hallac-ı Mansur tevhid inancına şiddetli Allah aşkı penceresinden baktığı için, Allah aşkının yanında diğer varlıkların bir hiç olduğunu düşünmüştür. Muhyiddin-i Arabî'nin de Şam'da dağa çıkarak "Sizin taptığınız benim ayağımın altındadır!" diye bağırdığı, bu sebeple zamanında şirk koşmakla suçlandığı, sonradan Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a giderken bu yeri açtırdığı ve bu yerde bol miktarda altın bulduğu, binaenaleyh Muhyiddin-i Arabî'nin insanları dünya malına meyletmekten sakındırmak istediğinin böylece ortaya çıktığı rivayet edilir.

Vahdetü'l-vücut mesleği bir aşk mesleğidir; bu meslekte mahv ve sekir vardır, yani kendini Hak önünde hiç bilmek ve bunun sarhoşluğu içinde yaşamak vardır. Bu meslekte akıl gözü bunun için kördür. Bu meslek bir felsefe mesleği değildir. Bu sebeple günümüzde felsefecilerin tevhid inancına sahip olmadan bu yola girmeleri sakıncalıdır, şirke kapı açar. Muhyiddin-i Arabî bile bu sebepten "Bizden olmayanlar bizim kitabımızı okumasınlar" demiştir. İyi bir tevhid inancı terbiyesinden geçmeyene ve âşık olmayana bu meslek zarar verir. Çünkü Allah'ın varlığı yanında

varlıkları bir gölgeden ibaret gören ve yok sayan bu meslek, tevhid inancına sahip olmayanların elinde, “O’ndan başka hiçbir şey yoktur; her şey ondan ibarettir” gibi bir söylemle, varlıklar adına Allah’ı yok saymak gibi tehlikeli bir inkârcılığa kapı açabilir.

Bununla beraber, bu yola girenler Hak aşkı için girdiklerinden, Bediüzzaman Hazretlerine göre Hak katında makbuldürler; fakat keşfiyatları mizansız olduğu için, hudutları çiğnemişlerdir. Bu sebeple şahısları itibariyle yüksek ve harika birer kutup oldukları halde, tarikatları gayet kısa kalmış ve rağbet görmemiştir.²

Dipnotlar:

1- Lem’alar, 144, 145,

2- Lem’alar (yeni tarz), s. 143